

REDACTIA
și ADMINISTRAȚIA:
Deák Ferenc-utca 35.

Articoli și corespondențe pentru publicare se trimit redacțiunii.

Concure. inserțiuni și taxele de abonament se trimit administrațiunii tipografiei diecezane.

BISERICA ȘI ȘCOALA

FOAIE BISERICĂȘCĂ-ȘCOLASTICĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECA.

ABONAMENTUL:

Pe un an 10 coroane.
Pe jum. an 5 coroane.

Pentru România și străinătate:

Pe un an 14 franci.
Pe jum. an 7 franci.

Telefon pentru oraș și comitat Nr. 266.

Stipendiile și atestatele de sărăcie.

Un foileton al ziarului «Kölnische Zeitung» pune întrebarea, că ce poate fi cauza, că poporul german are atâția dușmani? Autorul foiletonului atribuie acest fapt nesiguranței prin care se prezintă Germanul în fața străinilor. Siguranța care o prezintă Englezul în orice loc a impus până acum tuturor națiunilor, afară de Japonezi, despre cari abia viitorul va putea să-și formeze o părere hotărâtă. În trecut aceeași influință au avut-o asupra popoarelor și Francezii. Și același fenomen al pășirii sigure este și caracteristica popoului maghiar, care chiar prin acest fenomen impune popoarelor. În același timp Germanii, fiindcă le lipsește aceasta calitate, se contopesc și în popoare mai mici, despre cari nu se poate afirma, că ar avea o cultură mai superioară decât ei. Autorul foiletonului face apel la concetățeni săi să fie conștii de valoarea care o reprezintă ca popor, și să fie mai siguri în pășire, ca să poată impune lumii, prin care fapt vor putea exercita o mai mare putere atrăgătoare asupra lumii.

Felul cum e prezentată chestiunea aceasta e fără îndoială pe cât de original pe atât de greșit. Baza din care pornește autorul e greșită: prin puterea, de care a dat dovadă poporul german în cursul războiului a impus lumii întregi, și abia după războiu se va putea cântări influința ce au exercitat-o Germanii asupra lumii. Și totuși autorul spune un mare adevăr: felul de a se prezenta atât la individ cât și la popoare este hotărâtor pentru viața, legăturile și și chiar norocul individului sau al popoului. Și mai mult chiar, norocul pare în ultima analiză a nici nu fi altceva decât un corifitent al felului de a se prezenta. Germanii nu prea au motiv să-și bata capul cu chestiunea aceasta, dar la noi cu totul altfel stă afacerea.

În una din zilele trecute am auzit câteva întâmplări din viața oamenilor cari au fost. Se istorisea despre un om cu multă erudiție «dobă de carte», puțin practic, cumpătat și măsurat în toate ale lui, cu teanc de pravile subțioară, original în ce scria, acurat în ce puneă pe hârtie,

ceasornic în împărțirea timpului, un modest și cumpătat chivernisitor al salariului lui de 800 fl. Stă la masă și consumă restul de bere ce i-a mai rămas dela tocana cu care și-a împăcat dușmanul, când iată, vine unul dintre falnicii universitari de pe vremuri și-l salută cu vocea plină, cu gesturi hotărâte, glumeț și așabil: „Dle X să fi astăzi oaspele meu!“ — «Îți mulțumesc, eu am terminat» zice dl X cu multă liniște. — „Ei bine“ — zice atunci universitarul — «dacă nu vrei să fii d-ta oaspele meu, voi fi eu al d-tale. Ce zici?» Și în fine, bietul dn. X, ce să zică, nu putea să-l refuze.

A urmat o cină copioasă, începută cu pește și bifștec, slărsită cu placintuțe și șampanie, din care, ca orice om bine crescut, îmbră universitarul nostru și pe dl X, care a rămas până la sfârșitul cinei la restul lui de bere. — Și a venit vremea plății. și a plătit dl X pentru tot ce a consumat 22 cruceri, și a luat țalul hârtie și a scris un șir lung de cifre pentru cina universitarului, și a sumat și a scris suma de 16 fl. 50 cruceri. Și zis-a universitarul țalului: „Domnul plătește!“ Și s'a prezentat nota dlui X, cel cu 800 fl. plată anuală. Și radea lumea de paguba omului și de „pacăleala“ ce i-a tras-o. Dar dl X, cu o liniște imperturbabilă reflectă celor cari voiau să-și bata joc de el: «Lasăți, lasăți, nu ziceți nici un cuvânt rău, am văzut și eu cum se trăiește boerește și am ajuns la convingerea, că noi de oameni de aceștia avem lipsă!»

Dacă dl X a fost „dobă de carte“ și dacă a știut multe lucruri sau nu, dintre cei cari nu l-au cunoscut, nu ar putea spune nime, dar că a fost un om care se gândia, un om care judecă și avea o concepție originală, după aceste cuvinte, nu o poate trage nimeni la îndoială.

Iar acum să ne întoarcem la viața tinerilor noștri, la felul cum își fac creșterea, cum își asigură o pășire hotărâtă în viață? La aceasta temă multe de toate s'ar putea spune, dar noi ne mărginim numai la articolul nostru din numărul trecut al revistei și ne întrebăm: asigură felul cum se dau stipendiile la noi o pășire hotărâtă, mărește încrederea și demnitatea tânărului căruia îi

se da? Și dacă ne gândim puțin asupra lucrului, suntem siliți să răspundem negativ.

O condiție sine qua non a ori cărui concurs de stipendiu este atestatul de paupertate, atestatul de sărăcie. Sărăcia în sine nu este întru nimic înjositoare și dacă în educație ea nu ar însemna decât reducerea pretențiilor, o împintinare la muncă, sau o stare care cere o mai mare încordare dela cineva, nu am avea nimic de obiectivat, și noi am fi poporul cel mai ideal din lume, fiindcă creștem între împrejurările modeste, pe cari ni-le creiază mijloacele reduse, de cari dispune poporul nostru. Dar cel mai conștiu dintre toate popoarele cari au fost vre-odată în lume, stăpânitorii lumii, numeau sărăcia «trupis egestas», și dacă aceste cuvinte s'au putut împărechia și așa împărechiate au străbătut prin secolii de au ajuns la noi, e cel mai bun semn, că aceasta împărechiere este firească.

Precum poți cunoaște un pom crescut în lipsă de apă, așa vei cunoaște și pe un om care a trebuit să sufere mult în timpul educației sale. Lipsa și sărăcia lasă ceva și asupra spiritului; și nu atât faptul, că i-a lipsit cuiva un lucru sau altul, ci mai mult accentuarea și amintirea continuă a lipselor torturează și diformează sufletele tinere. Până când cineva are să lupte numai cu mizerii materiale nu avem să ne temem că va poticni, căci în lupta ce o va purta se va oțeli, va cunoaște realitatea, va alungă visările cu ochii deschiși, se va încorda la muncă care este baza liniștii sufletești și a fericirii, și va avea înaintea ochilor scopuri ideale, dorințe și pretenții realizabile, cari toate vor da miez și conținut vieții. Dar cu totul altul este efectul, când sărăcia prin accentuarea ei continuă atinge anumite coarde ale sufletului, îl face slugarnic, cerșitor, care nu eluptă, ci cerșește ceea ce îi trebuie și nu pretinde ceea ce crede în dreptul lui.

Să zice că marele Andreiu a refuzat unui tânăr student un mic ajutor pe care-l cerea, din motivul că-l cerea într'un ton prea plângător și nu s'a prezentat destul de demn și sărbătorește înaintea lui. Și noi, cunoscând viața marelui arhieru, putem crede acest amănunt neînsemnat din viața lui, căci el știa ce fel de oameni se cer să fie conducătorii unui popor.

Așa cum se dau stipendiile astăzi, ele nu-nici stimulări la o muncă mai intensivă, nu sunt nici ajutoare care să te pună la adăpostul grijilor zilei, ele nu pot nici să deștepte încrederea în puterile proprii, care încredere este laptele întăritor al pașirilor hotărâte și demne în viață, fiind că stipendiile, în cele mai multe cazuri, nu se dau tinerilor noștri ca un semn al aprecierii individualității lor, ca un semn vădit al speranțelor ce se leagă de ei — speranțe de cari ar tre-

buă să fie mândri — ci ca o chizășie a legăturilor de rubedenie și a unor împrejurări cărora le deschide calea atestatul de paupertate.

Acolo unde stipendiile se dau în formă de împrumuturi, stipendistul știe că acel stipendiu — împrumut s'a dat drept o încredere ce o au guvernanții fundațiunii în persoana lui și a familiei din care face parte. La noi se dau stipendii fiind că poate face rost de un atestat de paupertate, legături și anumite note în atestatele școlare, note, cari pot fi foarte diferite — după cum sunt legăturile ce le are. La noi greutatea e în faptul, că statutele fundațiilor arată și modalitățile împărțirii stipendiilor și avem puține fundațiuni a căror litere fundamentale ar admite stipendiile-împrumuturi.

Dar de ce nu s'ar încerca și la noi ca stipendiile (din fundațiunile cari nu se pot da ca împrumuturi) să se dea stipendistului drept premii unor lucrări literare, ce le-ar face și le-ar prezenta reprezentanților fundațiunii?

Congresul național bisericesc a hotărât ca candidații de profesori, cari au terminat cursurile universitare și au făcut examene la forurile examinătoare de stat, să fie supuși unor examene și din partea forurilor bisericești înainte de ai fi aplicat. De ce nu ar putea face acelaș lucru cu stipendiștii noștri, cerându-le lucrări literare din domeniul în care se specializează? Stipendiștii noștri ar fi îndemnați la scris, ar simți că ajutorul ce li se dă este o apreciere a valorii lor individuale și le-ar crește încrederea în persoana lor proprie, căci numai astfel de oameni vor avea acțiuni hotărâte în viața lor.

De ce nu am cercă să dăm stipendiștilor noștri aceste însușiri necesare în viața conducătorilor unui popor: indemn la scris și carte, încredere și siguranță în pașirea lor, — acțiuni hotărâte!

(Vis.)

† Vasile Beleş.

Cu sfârșit creștinesc a trecut la cele eterne nestorul protopresbiterilor noștri din districtul aradan, tipul blândeții și onestității Vasile Beleş.

Fiul protopresbiterului Totvărădiei, mai în urmă vicar episcopesc în Oradea mare, Iosif Beleş, s'a împărtașit de cea mai aleasă educație. După absolvirea studiilor gimnaziale și a teologiei a urmat studiile iuridice mai înainte în Debreczen mai apoi le-a absolvat în Poson. Cu aceasta frumoasă pregătire a fost instituit la anul 1869 de administrator parohial în Giulița, tractul Totvărădiei. De aici a fost ales de asesor referent consistorial în senatul strâns bisericesc a Consistorului din Arad, după aceea de protopresbi-

ter al Radnei și însfârșit de protopopul Aradului. Ostentativa alegere la posturile cele mai distinse date pentru un preot de mir dovedesc cât de mult au fost apreciate distinsesele lui calități în toate păturile sociale ale bisericii.

S'a îmbolnăvit în Octomvrie în anul trecut și zădarnică a fost îngrijirea plină de jertfă a credincioasei soții, procesul de disoluție și-a făcut încet, dar inexorabil, fatala cale. În Februarie a. c. văzându-se slăbit de boală, s'a retras dela oficiu și așa moartea l-a aflat în retragere.

Preoțimea și învățătorimea a pierdut înrânsul pe adevăratul părinte, care din iubire s'a ocărmit spre iubire către sufletele încredințate conducerii lor. Iubirea aceasta a împlinit toată activitatea lui pastorală și față de credincioșii cari priveau cu profundă venerațiune la el. Preasfințitul domn Episcop a avut înrânsul pe un credincios și devotat sfetnic, a cărui lipsă o simte dureros acum.

Noi aradani eram pregătiți la sfârșitul lui, cu toate acestea ne-a sguduit pierderea celui mai senin tip de preot dintre noi și li vom păstra cu sfîntenie memoria.

Înmormântarea va fi Duminică cu pompă convenită. Prohodul va fi oficiat de P. S. S. D. Episcop diecezan.

„Victoria.“

Duminică s'a ținut adunarea generală a institutului de credit și economii «Victoria.» S'au prezentat 73 acționari 3105 acții cu 852 voturi.

Adunarea a fost prezidată de viceprezidentul direcțiunii, Roman Giorogariu; notarii Virgil Antonescu și Ilie Pap; verificatori Iuliu Herbai și Iosif Moldovan; scrutinători Fabriciu Mnoila, Aurel Petroviciu și Iacob Hotăran.

După constituirea biroului, directorul executiv Sava Raicu, citește raportul direcțiunii. o expunere clară a situației financiare generale cu perspectivele viitorului. În numărul trecut al «Bis. și Școlii» am publicat aprecierea «Revistei Economice» asupra splendidelor rezultate ce le-a realizat «Victoria.» Ziarele maghiare din loc încă remarcă elogios starea înfloritoare a «Victoriei», care în cele mai grele vremuri a prezentat cel mai frumos bilanț, ce probează politica reală de bancă ce s'a urmat la acest institut prin întărirea bazelor lui de existență, ce l'a făcut să înfrunte toate greutățile crizelor peste cari au trecut băncile în cursul războiului și să iasă învingător din ele.

Adunarea generală mulțumită cu darea de seamă, a onorat direcțiunea cu unanima primire

a tuturor propunerilor făcute de dânsa și a realeș cu totalitatea voturilor pe Dr. Nicolau Cioclan și Traian Vățian în direcțiune.

Spre deplina orientare a onoratului public dăm și raportul direcțiunii:

Onorată Adunare Generală!

Credem, că nu e de prisos să constatăm, că aceasta este XXIX-a adunare generală ordinară a institutului nostru.

Cu regret Vă raportăm, că războiul mondial continuă cu o vehemență nemaipomenită în istoria lumii și speranțele noastre bune de a Vă putea raporta despre pacea mult dorită nu s'au împlinit, pe la periferii se ivesc nori tot mai negri, cari apasă greu umerii omenimei. Războiul acesta mare pretinde încă multe jertfe, fiindcă luptele sunt supraomenești între popoarele lumii.

Situația aceasta nenorocită trebuie să impună mari griji fiecărui conducător serios și cu responsabilitatea unei instituțiuni economice-financiare, pentru că din acest întunec nimenea nu poate vedea în viitor. Trebuie însă să avem mare încredere în învingerea dreptei noastre cauze.

Sub acest greumânt al războiului a stat toată vieța economică financiară din anul trecut.

Se poate însă constată, că o parte mare a acestei poveri, — vieța economică, o poate contrabalansa prin acomodarea la situația creată — de războiu.

Simptoamele îmbucurătoare de felul acesta s'au observat și în părțile clientelei noastre, unde femeile harnice îndeplinesc cu onoare locul de muncă a bărbatului dus în războiu, lucrându-și moșia și ținând ele de coarnezle plugului.

Fiind factorul cel mai important al activității economice puterea de muncă, continua chemare sub arme a intelectualilor și a tuturor puterilor productive de muncă, de altă parte pauzarea circulației, în multe părți au întârziat și împiedecat valorizarea produselor și astfel a scumpit și îngreunat mult traiul vieții.

Războiul are mare influință asupra prețurilor produselor de tot felul în urma cheltuelilor, cari se ivesc sub durata lui și el este totodată factor natural al scumpetei. Trebuie să înțelegem și de pe acuma să ne pregătim, ca grăul și peste tot produsele agrare și industriale vor fi timp mai îndelungat foarte scumpe.

Cu asemenea fenomene ne întâlnim și la industrie și comerț. Industria și în special edificările stagnează în urma totalei lipse de muncitori și mării scumpete de material brut. Eu ceptiune e numai la industria și comerțul cars-

se ocupă cu furnizarea materialului pentru armată. Aceasta se întărește și progresează.

Toată viața economică, industrială și comercială se luptă cu greutatea mijloacelor de comunicație, scumpețe și totala lipsă a materialului brut.

Aceste sunt pe scurt cauzele enormei scumpețe care bântue și pe cari durere, le simțim cu toții.

În această situație norocul e, că patria noastră e o țară agrară, fiind părere recunoscută, că pagubele în venitul țăranilor cu caracter agricultor în proporție sunt mai mici, decât acelor, cari își au venitele din produsele industriale, valorizate prin export și în special și mai mici față de acelea, cari își trag venitele din activitatea comerțului.

În consecință cu deosebită bucurie constatăm, că poziția clientelei noastre, — care în mare parte e compusă din agricultori — în urma conjuncturilor de războiu, s'a întărit considerabil, dovadă vie e faptul, că în special agricultorii s'au degajat de pela bănci, prin replătirea în bani gata a împrumuturilor.

Situația specială creată de războiu n'a fost nici când și nu este nici acum principioasă pentru viața de credit, astfel acordarea de împrumuturi și peste tot afacerile curente de bancă în general la toate băncile din patrie a fost cât se poate de restrânsă.

Cu toate acestea starea împrumuturilor noastre toate reprezintă suma de peste 17 milioane coroane.

Pe două terene a fost cu puțință a ne desvoltă activitatea noastră.

Întâia dată din datorința patriotică făcând și noi o vie mișcare pentru bunul succes al acoperirii speșelor de războiu, constatăm, că clientela noastră la toate cinci împrumuturile de stat a subscris total K 5,074.600 — din care sumă în institutul nostru singur a subscris K 1,000 000. — pentru stocul efectelor sale proprii.

În al doilea rând constatăm cu deosebită satisfacție creșterea impunătoare la depuneri cu aproape 6.000.000 K dela K 16 504.831 76 la considerabila sumă de K 22 324.213 28.

Creșterea aceasta impozantă a depunerilor este a se atribui nu numai abundenței de bani ci și încrederii publice, de care «Victoria» s'a bucurat întotdeauna, dar de care s'a bucurat de data asta într-o măsură și mai mare.

Tot pentru consolidarea institutului am înmulțit stocul efectelor proprii cu suma de peste 1 milion Coroane la 2.185 635 Cor. Cor. Cursul efectelor proprii l'am socotit real și solid redus.

Circulația totală a anului acesta a fost de K 267,834.466 23. Averele active este de K 28,069.635 78.

Ținem să accentuăm cu bucurie, că din aceste avere active sunt 90 procente active, cari constau din pretenziuni ușor de realizat, între cari și bani gata și bonuri la alte bănci sunt K 8,000.000 —

Angajamente de reescont n'am avut nici în anul acesta.

Accentuăm cu deosebită satisfacție, că fondurile noastre de rezervă sunt K 1,960.605 — iar fondul de penziuni al institutului pentru penziunile funcționarilor este de K 354.515 41. Total K 2 315,121 27 iar venitul curat al anului trecut, cu transportul din anul 1915 se cifrează cu suma de 401.489 34 coroane.

Bilanțul care Vi-l prezentăm și care l'am împărțit între D-Voastră este un bilanț real și poate cel mai frumos de până aci, din care reese viața, putere, speranța și încrederea pentru viitoarea luptă economică ce v'a urmă necondiționat după războiu.

Dela institutul nostru 35 funcționari fac serviciu militar, dintre cari partea cea mai mare își fac datorința patriotică pe câmpul de onoare.

Constatănd aceste rezultate îmbucurătoare, nu credem fără interes a adauga, că cel mai mare folos l'am tras din prudența și prevederile noastre din trecut și încheind acesta scurtă expunere, dorim încă să mai accentuăm, că aducerea «Victoriei» la situația ei de azi se îndatorește în primul rând bunei și solidei noastre clientele, care cunoscându-și interesele ni-a fost totdeauna credincioasă.

Pentru toate acestea și îndeosebi pentru sprinjinul, ce în mod neșovăit D Voastră l'ați dat direcțiunii institutului în timpul existenței sale, Vă aducem și aici sincerile noastre mulțumite.

Doi ani de luptă

pentru biserica ortodoxă în districtul
Hălmașului (1752—1754).

De: *Dr. Silviu Dragomir*, prof.

— Sfarșit. —

Dupăce își încheie misiunea comisia prezidată de consilierul Seeberg înaintă un raport amănunțit reginei, adăugând și protocolul investigației făcute. Raportul acesta trecu prin conferința deputațiunii ilrice și a cancelariei transilvănene, unde se stabilă în ce chip să se rezolve chestiunea bisericească din ținutul Hălmașului. Regina Maria Terezia trimise astfel, în 7 Septembrie 1754, decretul său către guvern, în care se cuprind hotărârile luate.¹⁾

Dupăce toți Românii din districtul Hălmașului, spune regina, s'au declarat de neuniți, în afară de patru persoane, toate bisericile, cari au aparținut mai înainte uniți or (sic), să cedează pe seama Românilor neuniți. Esecuțiune formează numai biserica din Hăl-

¹⁾ Colecția lui Rosenfeld și Bunea o. c. p. 87—88 în notă.

maglu, care trebuie să se lase în mâna celor trei preoți uniți, în vreme ce neuniților li se acordă dreptul de a și clădi acolo altă biserică. Protopopul Pimeon Popovici din Hălmașiu și fratele său, Petru Popovici din Târnava vor primi în viitor o leafă anuală de 150 fl. din cassa erariului, iar preotul Sima din Bășărăbeasa o leafă de 100 fl. la an, „ca să nu fie spre greutatea uniților“ și de sigur, ca să-i răsplătească pentru stăruința lor și pentru lipsa totală de credințioși. Regina opri însă categoric, de-a sili pe cineva dintre neuniți să le cerceteze biserica ori de-a reclama pentru aceasta asistența forței publice.

După ce silințele, de a răspândi unirea aici, se risipiră, regina retractă ordinațiunile anterioare, prin cari se interzise episcopului din Arad, de a vizita acest district, și dete grije însă, ca nu cumva să-și extindă jurisdicțiunea și mai adânc, în Ardeal. Comitele suprem al Zarandului, Paul Hollaki, pe care l-am văzut, în plină acțiune misionară, prin poruncă strictă, să nu mai împedecă pe episcopul din Arad în vizitațiunile sale, și nici să nu cuteze a face, pe viitor, silnicii Românilor neuniți.

În acelaș decret regina luă câteva dispoziții și cu privire la preotul George Popovici din Hălmașiu, care fusese prins de mai multă vreme, sub pretext, că agitase împotriva „sfinței uniri“. El avea să fie transporțat la Sibiu, ca să fie așezat într-o închisură mai cinstită și să aștepte procesul, ce i-se va face de către o comisiune, compusă din catolicul Ștefan Berzenczey, jude regesc, calvinul Samuil Szilágyi, asesor al tablei regesti și secretarul Winkler dela tezaurariat. Sentința, ce li-se va pronunța, în conformitate cu instrucțiunile reginei, să nu se execute, ci să se trimită la Curte, pentru a fi aprobată ori schimbată.

În fine, declară regina, că cei 35 indivizi, cari au îmbrățișat de bunăvoie unirea, în anul 1751, iar acum vor să se facă și ei neuniți, să fie considerați de uniți, având să atârne de episcopul unit, ca și până acum. Din considerare la împrejurările de față însă, nici aceștia să nu fie tratați aspru, ci cu blândețe.

Astfel se termină lupta strămoșilor nostri din ținutul Hălmașului, cu dezastrul complet al politicei unioniste. Cercuiri guvernului din Viena, cari inauguraseră această politică și o puseră în aplicare prin organele subalterne din Ardeal, se convinseseră, pe deplin, de zădărnicia încercării lor primejdioase. Ea fu abandonată, căci altfel nu se putea restabili pacea între Români din satele acestui ținut muntos.

O amintire dureroasă a lăsat totuși lupta aceasta, care nu s'a șters nici până astăzi, în fapt, că regina a dat uniților frumosa și vechia biserică de piatră din Hălmașiu. Când veni în preajma Crăciunului din anul 1754 episcopul Sinesie Jivanovits la Hălmașiu, Români li deteră o petiție ca să o înainteze mitropolitului Nenadovits, care le ajutase de atâtea ori. Iată textul acestei petițiuni, care prezintă un deosebit interes și pentru chipul, în care își povestesc Români năcazurile lor:

„Preasfințitul, Prealuminat, Domnule Arhiepiscop și Mitropolitule, Domnul nouă tuturor milostiv Părinte!

Când mai vărtos după cele de trei ani ale noastre năcazuri și multe feluri de patimi ce am pătimit pentru credința noastră cu mila lui Dumnezeu și prealînălțatei crăiesei noastre, nouă săracilor, după ale Excelenței voastre multe și mari ostenele (pentru care noi toți, mari și mici, cu fața la pământ plecați și

îngenunchind lăi mulțămim) ni-s'au arătat acea milă și de tot mult dorită pace și sufletescul păstor dela Dumnezeu și Prealînălțata crăiasa noastră și dărea, ni s'au dat; atuncea nu cu puțină suspinuri și durerea inimii dela Preasfințitul și de multă vreme doritul, sufletescul, păstorul nostru am înțeles, cum prealînălțata crăiasa noastră cu milostivire a voit precum întăia biserica aciasta a noastră, care se află în Hălmaș (fiind celelalte toate împreună și satele ținutului acestuia a Hălmașului sub jurisdicțiunea duhovnicească Arhierelui nostru designate și rânduite) a o ține pentru cei uniți, iară în locul aceia biserici ca să putem alta a ridica cu milostivire au dăruit și au lăsat. O! a noastră nenorocire! unde atăta cheltuială vom afla noi săraci ca să putem face acesteia asemenea sau și mai mică biserică sau de unde ni s'au dat puteri la acest lucru; când încă anii cei trei trecuți nici a era nici a sămăna, mai puțin a secera sau a dobândi ceva am avut vreme, zioa și noaptea și în tot ceasul altă grije nu era, fără numai a ne feri de mâinile celor ce ne gonă pre noi. Pente și temnițe neau așteptat pre noi, și de multe ori nu numai cu bărbați și cu muieri, ci încă și cei mici de țipe sugători prunci se umplea, și încă nu numai acesta, ce încă și puțină avuție și haine, ce am avut ni s'au luat aducând asupra noastră un comanda de moșcătari, nici până acum. Pentru care acuma și a da dajde, și contribuție, mai puțin a face o biserică ca aciasta sau și mai mică neputincioși suntem. Iară aflășă întru acest ținut și ai noștri locuitori nu puțină samă de oameni bătrâni, carii și în vremea năvălirii și prădării Tătarilor și biruinței turcești, precum aciastă biserică a noastră au fost, mărturisesc, și cum că de oamenii credinții noastre ar fi rădicată de multă vreme, care nice să ține mână și cum totdeauna neschimbat, supt a noastre mâni au fost, măcar cu multă nevoaie și mare cheltuială s'au ținut până acuma, ai noștri pravoslavnici Arhieriei o au sfințit și întru ale sale duhovnicești deregătorii și jurdicții, ca pre o lînălțăia și vlădiciasca biserică o au avut în districtul acesta; precum și adevărat să poate arăta cum odinioară Turicilor carei (sic) să afla întru aceia vreme în lne și mai numit comandamentului cel turcesc al cetății lneului care să nume Silgibașa ca să nu o surpe după alor păgănesc obicei, am dat patru sute de taleri turcești, altădată rugându-ne să fim slobozi a o acoperi și a lnoi acuperământul cel vechiu am dat șapte zeci de taleri iară turcești, șaptesprezece berbeci și patruzeci și opt de ocie de unt. Și când întru atâtea turburări și nevoi mai sus numite o am ținut cu ajutorul lui Dumnezeu pe aciastă biserică noastră și nici supt biruința ce turcescă o am perdut, ci supt mâinile noastre nemutat o am putut ține, avem mai vărtos acuma nădejde pentru a noastră cătră prealînălțata crăiasă și curtea austriacă întreagă credință și deci înainte cum și până acuma după cele cu milostivire rânduite împărătești privilegii, bisericile și credința noastră întreagă a o putea păzi. Iară acuma vai nouă săracilor fără nici o pricină lînălțăia a ținutului acestuia ni s'au luat, noi o am zidit, provoslavnici episcopii noștri o au sfințit-o, morții noștri (părinți) moșii și strămoșii noștri și ceilalți pe lângă dânsa s'au îngropat, iară noi săracii cu totul sântem lăpădați dela dânsa și nu avem unde să facem pentru morții noștri la biserică noastră îngropaților după obiceiul și pravila noastră pomenire, nici la mormânturile lor lumină a aprinde mai vărtos a aduce jertfă

lui Dumnezeu pentru dânșii. Și văzând ziua și în tot cîșul a noastră mare nevoie și a bisericii noastre, care golă fiind și dela nimene fără de un om să cîntă, cu noi așiderea suspină și năcazul său cu noi fii săi în jalbe îmbrăcată îl plînge și nu știi cere ajutoriu de aiurea fără numai după Dumnezeu la Excelența Voastră, ca la al său întăitului abipăstoriu să pleacă și să roagă, ca să poată iarăși pre ai săi fii ai cuprinde sub aripile și sânul său, așiderea și noi săracii alergăm cu mare plecăciune la Excelența Voastră, bătând la ușa milostivirei Preainălțatei Crăiesei noastre și Prea milostivei mamei, să areate această milă cu noi ticăloși, să ne orânduiască cu milostivire iarăși nouă a noastră biserică, că într-o aceea pre Domnul și D-zeul nostru după ritul nostru rugându-l, rugăciune și jerfă după datoria noastră să ne învrednicim a aduce lui Dumnezeu pentru Preainălțata Crăiasă și curte austriacă cu al nostru dela Dumnezeu rânduit episcop și sufletecul păstoriu.

Precum și nădăjdum, că de această milă nu ne vom lipsi, în milostivirea cea părintească și arhipăstorească cu a noastră biserică încredințându-ne cu toată cea fiiască plecăciune rămănem, ai Excelenței Voastre, Preasfințitului părinte și mult milostivului, arhipăstorului nostru, smeriți și plecați stuji și fii „Lăcuiitorii ținutului acestuia a Hălmagiului”. În Hălmagiu, meseța Dechemvrie 7 zile, anul 1754¹⁾.

Oricât s'a străduit însă mitropolitul Nenadovits să facă pe voie Hălmașenilor, nu fu cu puțință a schimbă hotărîrea reginei. Biserica aceasta rămase, până în ziua de azi, în posesiunea uniților, deși protopopul unit, care servia aici, nu se lăudă cu nici un credneios.

Rămâne, ca de încheiere, să amintim, că preotul George Popoviciu (numit Giurea) din Hălmagiu, după ce suferise destul prin temnițele comitatului, neaflându-i-se altă vină d'cât de-a-și fi apărut cu bărbăție biserica, fu eliberat, sub condițiunea să se mute într'alt ținut, cu toată familia și averea sa și să nu se mai întoarcă mai mult în Hălmagiu²⁾.

În afară de evenimentele, pe cari le-am enarat, istoricul maghiar Petru Bod. ne pomenește și de un țaran român, cu numele Ștefan Pârva, care a spus comisarului Seeburg, cum a fost el prins și aruncat în temnița cetății din Deva pentru credința sa.

„Ei și pe urmă te-ai făcut unit și astfel te-au eliberat”? întrebă Seeburg.

„Ba Domnule”, răspuse Românul, „m'a apărut Dumnezeu sfântu de unială”. El povesti apoi, cum a avut un cal bun, pe care i-l'au luat prigonitorii, în schimbul libertății sale.

Vremea îndelungată, care s'a strecurat de atunci, a șters multe astfel de urme de profund devotament, pe care l-au dovedit Românii din ținutul Hălmagiului, în apărarea eroică a credinței strămoșești. Trebuie să știm însă, că luptele de aici fură urmărite cu băgare de seamă, nu numai de mitropolitul Pavel Nenadovits, părintele celor obidiți și apărătorul celor prigoniti, ci de întreagă suflarea românească din Ardeal, care se frământă de mai mulți ani, ca să restabilească ierarhia bisericeii ortodoxe.

Iată de ce, lupta din Hălmagiu, nu are numai o importanță locală, ci formează una din cele mai luminoase pagini ale istoriei noastre bisericești.

Lirica lui Schiller.

(Studiu din istoria literaturii germane).

De: Dr. Emil Precup prof.

Introducere.

În viața fiecărui poet sunt anumite întâmplări, menite a înrăuri și a determina caracterul poeziei aceleia. Influența acelor întâmplări se resimte în măsură considerabilă în creațiunile poetului liric. Puterea creatoare a genului poet culege din sufletul său ceea ce simte mai adânc, și-l preocupă mai mult și acest material sufletec, îmbrăcat în haina poeziei, are caracterul poeziei lirice. Poezia lirică însă afară de sentimente poate să tracteze și cugetări adânci sau idei, cari agită inima. Acestea devenind subiectul poeziei lirice sunt prin acest fapt sentimentalizate.

Unii susțin că produsele lirice ale lui Schiller n'au nimic de-a face cu viața sa, prin urmare, pentru a explica geneza acelor produse și a le înțelege nu e nevoie de cunoașterea vieții lui, aceasta fiind absolut izolată de conținutul poeziilor sale lirice.

Apoi se mai zice, că trăind străin de lumea mare, iar puterea imaginației sale nefiind îmbogățită de experiență și intuiție, subiectul poeziilor sale lirice și-l ia din lectură. Sentimente isvorite din adâncul sufletului său, care să influențeze în mod sugestiv asupra cetitorului, ca: iubire, fericire, suferințe, foarte rar exprimă în poeziile sale lirice. Hoffmeister zice:

„Singurătatea sa monahală nu i-a oferit material poetic, ci i-a mînat fantazia spre nemărginit. Dacă s'er fi ținut de cazuri reale și de experiența proprie, fantazia sa, sub influința puternică a vieții, ar fi fost mai orânduită și mai purificată, iar creațiunile sale ar fi devenit mai intuitive și mai hotărîte”.

Sentimente și relații individuale nu ne prezintă în poeziile sale, iar în odele dedicate Laurei — după cum zice Hoffmeister¹⁾ — „poetul e încântat de o Laură, care este creațiunea închipuirii sale”.

E adevărat că așa numitele „Naturlieder”, sau cântece de dragoste nu aflăm la Schiller ca la Goethe și e foarte caracteristic, că soției sale nu i-a dedicat decât o singură poezie. Păcăniile sale nu află răsunset în poeziile sale lirice; în acestea mai mult caută să exprime rezultatul meditațiilor sale asupra celor trăite și simțite din partea sa, iar nu sentimentele și întâmplările însăși. Haina (forma) ce o îmbracă poziile de multe ori nu stă în nici o legătură cu inspirația sa originală. Nu se poate însă afirma în mod absolut, că din lumea sentimentelor și întâmplărilor sale, n'a primit nimica în opera sa lirică și creațiunile sale lirice n'au nimic de a face cu experiența câștigată în mediul său social. Între poezia și contactul său cu lumea socială găsim un raport destul de strâns: „Isvorite din ființa lui Schiller, poeziile sale sunt rezultatul vieții sale sufletești, ele sunt însă trăite și alcătuite în felul propriu al lui Schiller, care cu un avânt puternic se înalță peste ceea ce este individual și întâmplător în viața sa și nu exprimă decât ceea ce este de o valoare generală-universală”.

Cine se va adânci în intimitatea lui Schiller, se va putea convinge că multe din întâmplările vieții sale au servit material poetic poeziei sale lirice. Având în

¹⁾ Colecția lui Rosenfeld,

²⁾ Viehoff: Eileitung.

vedere împrejurarea că Schiller a fost mai mult talent dramatic decât liric, ușor ne putem explica pentru ce în poeziile sale lirice nu e preponderantă subiectivitatea, atât de obicinuită la poezii lirici. Afară de aceea trebuie să luăm în considerare, că viața lui s'a dezvoltat între împrejurări nefavorabile. El a fost împedat în dezvoltarea sa, atât prin suferințe corporale, cât și prin despotismul cel mai crud în academia militară, unde a studiat. Dar cu puterea voinței sale tari, a învins toate piedecile. „Es ist mir al ob ich das Schicksal zwingen müsste“²⁾ scrie el odată surorilor Lengefeld. Și în aceste cuvinte se resemnează dispoziția sa sufletească din întreg decursul vieții sale.

Intrucât opera lirică a lui Schiller formează un întreg nedespărțit de viața lui, se va vedea din studiul acesta, care tratează poezia sa lirică în mers biografic.

Incepând cu Körner poezia lirică a lui Schiller se împarte în trei perioade: întâia perioada dela 1769 până la 1785, perioada așa numită a poeziilor din „Anthologie“; a doua perioadă dela 1785 până la 1790, perioada de tranziție la perioada poeziei artistice, clasico-filosofice, dela 1795 până la 1796, când în emulație cu Goethe, începe a scrie balade.

I.

Poeziile din perioada primă.

Data nașterii lui Schiller cade într'o epocă însemnată, în timpul războiului de 7 ani. E născut într'o constelație fericită, menită a dărâma despotismul atât de urgisit din partea lui. Pretulinderea libertatea eră preamărită în cel mai înalt grad. În Franța domina spirital eliberator și revoluționar al lui Voltaire și Rousseau, în Germania „Sturm und Drang“ cerea o răfuială cât mai grabnică cu regulile vechi, iar în spiritul nemulțămii a lui Götz și în dragostea nebună și sentimentală a lui Werther vedem cel mai expresiv dor de libertate.

Schiller fiind primit gratuit în academia militară numită Karlsschule, unde a studiat drepturile mai apoi medicina, a trebuit să renunțe la dorința sa și a mamei sale, de a studia teologia.

Viața închisă și întocmită după legi și disciplina prea strictă în academia militară, nu se potriveau cu inclinările sale liberale, de aceea a fost foarte nemulțumit și pesimist în timpul liber cetia și se ocupă cu filozofia. La început e influențat de lectura sa, mai ales de poezii din „Göttinger Hain“, cu timpul însă devine tot mai independent.

Trei ani a petrecut Schiller în academie, când și-a prezentat teza pentru trecerea examenului de doctor în medicină. „Philosophie der Physiologie“. Aceasta teză fiind prea puțin concretă și astfel prea filozofică a fost respinsă din partea profesorilor săi, iar Schiller a fost îndrumat la completarea studiilor sale de medicină încă un an în academia militară.

Astfel, alins atât de mult în ambiție, dorul său de libertate l-a mânăat la cea mai mare decepțiune. Singura sa înclinare eră acum de a ignora tot ce e existent și real.

(Va urmă).

²⁾ „Simțesc ca și când ar trebui să mă lupt cu soarta“.

CRONICA.

† Ioan Socaciu, profesor la școala comercială superioară greco-orientală română din Brașov, a încetat din viață după un morb greu dar scurt, Luni în 20 Februarie (5 Martie) 1917 în plină activitate profesorală, la vârsta de 72 ani. A fost înmormântat în cimiterul bisericii gr.-or. române din Mândra, Mercuri în 22 Febr. (7 Martie) 1917.

Cu Ioan Socaciu dispăre una dintre vechile figuri de dascăl muncitor, zelos și însuflețit pentru cariera și specialitatea sa. Catedra de economie națională, dreptul cambial și comercial, corespondență comercială și geografie dela școala comercială din Brașov, rămâne fără profesor. Manualele lui sunt frumoase și prețioase începuturi de știință economică și de drept cambial la noi. Odihnească în pace!

Episcopul nou al Gherlei. Scriu ziarele din capitală, că Majestatea Sa, Regele nostru Carol, a numit episcop greco-catolic român la Gherla pe domnul Dr. Iuliu Hossu, secretar al Consistorului gr.-catolic român din Lugos și de prezent preot militar în Viena. Noul episcop e nepotul decedatului episcop din Gherla Dr. Vasile Hossu, și e ridicat la înalta demnitate de Arhiepiscop în etate foarte tineră, căci e numai de 33 ani.

Revoluție în Rusia. În Rusia a erupt o revoluție, țarul a fost silit să abdică și duma a luat în mâinile sale conducerea țării. Telegrammele din urmă anunță că ambasadorul englez a fost sfășiat de mulțimea dornică de libertate și pace.

Poeziile lui G. B. Din timp în timp fiecare care ziar descopere câte un talent „îsvor de poezie nescată“ și după ce-i publică vre-o 10 poezii, îl dă gata, secăt și epuizat și începe experimental cu un alt tânăr poet. În timpul din urmă, se publică în ziarul *Drapelul* poezii semnate de G. B. Norocul *Drapelului*, și norocul nostru, că de astădată avem poeziile unui talent real și fecund și credem, că e interesul talentului pe care-l dovedește G. B. se semneze poeziile și să le și selecționeze câte-odată, ceea ce nu ne îndoiim că va face în volumul pentru a cărui editare contribuie publicul cetitor al *Drapelului*.

Moartea contelui Zeppelin. Constructorul baloanelor dirijabile germane, contele Zeppelin, în urma unei aprinderi de plămâni a încetat din viață la 8 Martie în sanatoriu Vesta din Charlottenburg și a fost înmormântat în Stuttgart cu mare pompă, participând la înmormântarea lui toată lumea oficială și științifică germană. Meritul cel mare al contelui Zeppelin este de a fi dat avizațiunii dirijabilele rigide. Baloane au fost și înainte încercărilor contelui Zeppelin, chiar și baloane dirijabile încă au avut atât Francezii cât și

Germanii și alte popoare, dar aceste baloane nu puteau avea o întrebuințare practică, căci corpul balonului nu putea fi tras prin văzduh decât cu mare greutate, mai ales dacă o parte a gazului de luminat (materia cu care se umplu baloanele) transpiră prin pereții de pânză gumată ai balonului. În astfel de cazuri balonul își pierde forma și dacă nu se prăbușește nu mai putea face nici o călătorie și nici o excursiune. Acest neajuns l-a sanctat contele Zeppelin dând balonului un corp rigid din metal ușor (aluminiu) și întocmind astfel helicele ca propulziunea lor să o dea la întreg corpul balonului. Progresul pe care-l fac aeroplanelle precum și ieftinătatea lor față de dirijabile a redus într-o câțiva întrebuințarea baloanelor dirijabile.

Lupii pe câmpul de războiu. Iarna, și mai ales în țările geroase, sunt destul de dese atacurile haitelor de lupi și așa nu-i nici o mirare dacă în iarna aceasta aceasta s'au abătut haite de lupi și pe câmpul de bătăie. Două patrulă dușmănite se întâlnesc în marginea unei păduri, și ca în războiu se iau la țintă. O haită de lupi atât așteptat ca să sară și ea asupra celor cari lîdeau la viața celuilalt. Bagseamă lupii sunt neutrali în Europa căci nu au făcut nici o alegere, au atăcat în același fel și pe soldații împăratului Wilhelm ca și pe ai țarului Nicolae. Când s'au văzut înconjurați de ochii flămânzi și sculptori ai lupilor, dușmanii, fără să-și zică vreun singur cuvânt, au început să puște asupra lupilor apărând prin focurile lor viețile pe cari cu câteva clipe mai înainte voiau să le stângă. Și-au uitat că ei sunt dușmani, și-au uitat de războiu și în fața primejdiei comune, s'au aliat omenește și s'au ajutat împrumutat. După ce au terminat cu lupii, fără ca să se mai atace s'au reîntors în tranșee. (Voss Zeit).

Corăbiile scufundate se pot ridica iarăși la suprafața mării cu aer presat. Poate niciodată nu au căutat oamenii atâtea metode noi ca să ridice la suprafața corăbiile scufundate ca în timpul din urmă, și nici nu este nici o mirare, când ne gândim câte corăbii a oștează la fundul mării, ca la un pământ nou și nestrăbătut. Până acum nu se puteau ridica decât corăbiile scufundate în porturi sau în apropierea țărmurilor. Corăbiile se scufundă când apa pătrunde în interiorul corabiei și ocupă locul care în împrejurări normale îl ocupă aerul. Deci ce era mai natural și mai ușor de iscodit decât, ca apa să o scoată din interiorul corabiei cu aer presat. Scafandrii, cari se cobor în adâncimile apelor, astupă locurile prin cari a pătruns apa în interiorul corabiei, apoi cu pompe presează aerul atmosferic în cabinele corabiei și corabia se ridică la suprafața tot atât de ușor cât de ușor s'a scufundat.

Concurse.

Pentru îndeplinirea definitivă a vacantului post de paroh de clasa a III-a din Hodoș, tractul Belințului, să scrie concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare în „Biserica și Școala“.

Emolumentele împreună cu acest post sunt:

1. Sesiune parohială de 30 jughere;
2. Intravilan aproape de 1 jugăr;

3. Locuință cu 2 chilii și bucătărie, apoi grajd pentru vite;

4. Stola legală;

5. Bir, dela fiecare casă o măsură bucate, parte grâu, parte cucuruz;

6. Eventuala întregire dela stat.

Dările după sesie și după grădină le suportă alesul. Alesul e dator a catihiza fără altă munerăție.

Reflectanții la acest post sunt datori să observe §-ul 33 din Regulamentul pentru parohii.

De asemenea sunt datori ca, petițiile lor, instruate conform legilor în vigoare, să le trimită comitetului parohial din T. Hodoș, pe calea oficiului protopresbiterial gr. or. rom. din Belinț (Belenceze, Temes-m.) fiind postuți a se prezenta, în termenul concursual, într-o Duminecă, ori într-o sârbătoare. În s. biserică din loc, spre a-și arăta destoinicia în cant și tipic, nu altcum și în oratorie.

Comitetul parohial.

În înțelegere cu mine: *Gherasim Sârb*, pprezbiter.

—□—

1—3

Conform rezoluțiunii Vener. Consistor diecezan din 22 Decembrie 1916 Nr. 5177/1916 prin aceasta se publică contra îndeplinirea postului de capelan temporal cu drept de succesiune pe lângă preotul Vichente Petrovici din Toracul-mic (Kistárnok) comitatul Torontal cu termen de recurgere de 30 zile dela prima publicare în organul oficial „Biserica și Școala“ pe lângă următoarele emolumente și condițiuni:

1. Alegându-l capelan va beneficia jumătate din toate venitele parohiale afară de întregirea dela stat a preotului Vichente Petrovici; va suporta toate dările publice după venitul beneficiat; va catehiza și exortă conform ordinațiunii or. ce le va primi dela superioritatea sa bisericească, fără a pretinde remunerațiune dela comuna bisericească.

2. Parohia fiind de clasa primă, dela reflectanți se pretinde calificațiune de clasa primă conform concl. 84 al Sinodului eparhial arădan din 1910.

3. Reflectanții vor avea a se prezenta în sfânta biserică cu observarea §-lui 33 din Regulamentul pentru parohii spre a-și arăta desteritatea în rîtuale și oratorie.

4. Rugările de concurs adresate comitetului parohial gr.-or. român din Toracul mic (Kistárnok) și ajustate conform Statutului-Organic și regulamentului în vigoare sunt a se înainta în termen legal Prea O. Oficiu protopresbiterial gr.-or. român din B.-Comloș (Nagykomlós) comitatul Torontal.

Toracul-mic (Kistárnok), din ședința comitetului parohial ținută la 22 Ianuarie (4 Februarie) 1917.

Petru Cira,
preș. comit. par.

Teodor Bălaș,
not. comit. par.

În conțelegere cu: *Mihai Păcățian*, protopresbiter, asesor consistorial.

—□—

3—3